IL HABIB

Joħroġ cull nhar ta ħamis, barra minn ħamis ix-Xirca u Labsi.—L'imsieħbin ta Malta u Għaŭdex jisŭielħom, bil Posta b'collox, tliet xelini fis-sena, li jistgħu jitħallsu xelin cull erba' xhur, bil-kuddiem. Ta Barra, jisŭielħom xelin actar fis-sena u jaħtieġ iħallsu għall'inkas bis-sitt xhur fuk.—Min ma javżax xahar kabel tagħlaklu is-sena, jirtabat għal oħra.—Ebda chitba 'i tasal f 'idejn id-Direttur ma tarġa tirtadd l'ura.

Imżeŭŭak b'cull xorta ta daŭl, ta tagħlim, ta aħbarijet u ta mogħdija taż-żmien: imma dejjem nisrani u *ħabib tal-kalb.*

Proprietarju: il *Cumitat tal Għakda tal Apostolat tat-Talb,* li kankal u sejjer imexxi dan il kari tajjeb, għall ġid tal Maltin.

Direttur: is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi (strada santa Lucija, numru 89.)

Amministratur: is-Sur Dŭardu Galea (str. Cristoforu, numru 174).

Stamperija: *G. Muscat* (strada sant'Orsla, numru 213).

L'EŬŬEL SENA. IL ĦAMIS, 28 TA MARZU, 1912. Nru. 9.

Inbiercu b' kalbna collha il HABIB, gażetta bil Malti, u nirriccmandaŭħ lir-Reverendi Cappillani, biex ixerrduħ kalb l'insara tal Parrocci taħħom, għax nistennew minnu ġid cbir.

Mil Belt, fid-19 ta Jannar, 1912.
† P. Arciskof u Iskof.

Tûissija.

Infaccru lill'Imsieħbin u lill karrejja tagħna collha li il *Habib*, scond il ftiehim ta bejnietna, il gimgħa id-die-ħla li fiha jaka' *Ħamis ix-Xirca*, ma joħroġx.

Mela, bil għajnuna t'Alla, narġgħu niltakgħu il ħamis ta fuk il Għid.

Akraû! Akraû!! Akraû!!!

Concors ta ittri bi premji (id-daks dac ta *note paper*). (*)

X'inhu il ħsieb tagħna. Li nħajjru ħafna biex jictbu għal għajnuna ta ûieħed lill ieħor, bli igħarrfu lil xulxîn b'dac li tgħallmu u ġarrbu f'ħajjithom u hu ta xi fejda u ġid.

Mîn jista' jicteb. Coll mîn hu mxierec fil *Habib* jeû f'xi cażin li iħallas għalih.

X'għandu jicteb. Collma irîd; biss ikîs li ma jitbiegħedx minn fûk it-triek tal *Habib*. Għalhecc il pulitca, il partiti, il ġlied u 't-tagħjir ta bejn xulxîn u collma ma jakbilx mgħat-tagħlîm tal Cnisja u 'd-draûûjet tan-nisrani, ma jgħoddx għalina, chif an-kas it-*traduzionijiet*, jeû xogħlijet ta klib għal malti ta chitba b'ilsna oħra.

Chif għandu jicteb. Bil malti. Imma jisûielu ħafna għal premju mîn jicteb b'malti safi (imma mux li idaħħac) u ifittex ucoll l'*ortografija*.

Chemm għandu jicteb. Mux actar minn żeuġ paġni ta dic il carta li semmejna, u fûk il versi biss; inclelè icun chiteb għalxejn, għax ankas biss ma nħarsu għalli chiteb.

Lil mîn għandu jibgħat l'ittri. Lid-Direttur tal *Habib*, is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi, li jokgħod il Belt, Strada S. Lucia, 89; u ikîs li jicteb taħt l'ittra ismu ċar u fejn jokgħod seûûa.

Mîn jaktaħħa lil mîn imissu il premji. Erbgħa mil chittieba tal *Habib* (ûieħed minnhom id-Direttur, li jagħżel it-tlieta l'oħra) jakraû l'ittri collha li jinbagħtu u jatu il vôt tagħhom, *coll ûieħed għalih.* Mîn igîb tliet voti, l'ittra tiegħu tcun migjuba fûk il *Habib.* Mîn mbagħad fl'aħħar tas-sena, li tibda magħ l'euuel ittra li ngibu, icollu numru acbar ta ittri fûk il Habib, jakla' il premju. *Il manuscritti* ħadd ma icun jista' jarġa' jitlobhom l'ura, u ħadd ma icollu il jedd icun jâf għaliex ma gibnihomlux fûk il *Habib*.

Chif jintataû il voti. Collûieħed mil Esaminaturi jati il voti tiegħu fl'aħħar gimgħa tax-xahar fûk l'ittri collha li id-Direttur icun bagħtlu ma tûl ix-xahar.

X'icunu il Premji. Flûs: 1^{el} Premju, £ 3; 2^{ni}, £ 2; u 3^{et}, £ 1. Biex ûieħed jeħu tal eûûel, ma iridux icunu ħarġu ankas minn tmien ittri minn tiegħu fuk il *Habib*; tat-tieni, mux ankas minn sitta; u tat-lielet, mux ankas minn erbgħa.

DUN PAŬL.

(*) *Note paper* jigifieri carta tal ittri miż-żgħar—l'aħjar irrigata mil ûisa.

Il Libertà tal Culti.

Ŭegħdna, l'aħħar darba, li nitchellmu fuk il *Libertà tal Culti*: u illum sejjrin incomplu chelmitna mill'aħjar li nafu.

Cult, f'din it-tifsira, jigifieri *Religjon*; u *Libertà tal Culti* tissejjaħ dic il Ligi li tati f'pajjiż li stess ŭesgħa lir-Religjonijet collha.

Biex niftiehmu aħjar, mindu haŭn Malta gietna il *Ligi tal Libertà tal Culti*, aħna il *Cattolici*, li, f'ħajjet Alla, bkajna dejjem, chif għamilna San Paŭl, il Maltin collha—u il *Protestanti* (li m'humiex ħlief Inglizi u ftit Tedeschi)— u ix-*Xismatici* (jigifieri il biċċa il cbira tal Grieghi li haŭn igħixu magħna)—u il *Maŭmettani* (xi nofs tużżana Toroc)—u il *Lhud* (li tafu chemm haŭn minn-hom)—u il *Buddisti* (daŭc l'Indiani li ibiegħu il ħŭejjeġ)—gejna ilcoll taħt ħabel ŭie-ħed: cull-ħadd xorta ŭaħda: u mhux biss il *Protestanti*, li għall'inkas huma tal istess bandiera tagħna, imma ix-*Xismatici*, il *Maŭmettani*, il *Lhud* u saħansitra il *Buddisti*, jecc iridu u icollhom mnejn, jistgħu jibnu il Cnejjes, bħall *Cattolici*: u jistgħu idokku il knie-pel (jecc ir-Religjon taħħom tridhom idok kuhom): u jistgħu joħorġu bil Processjonijet mat-torok: u jistgħu jagħmlu il festi bil bibien tal Cnejjes taħħom miftuħa, bħalna u xejn inkas minn'na. Dan tfisser il *Libertà tal Culti*!

Għedna *mindu din il Ligi gietna haŭn Malta*, biex tifhmu li ma għamilniħiex aħna, biex tcun tafu li din il Ligi ma għaddietx mil Cunsill tagħna, bir-rieda ta ħutna il Maltin. Actarx għadcom tiftacru li, xi seba' snin ilu, chien ġiè Reverendu-Protestant biex ixandar f'din il Gżira ir-Religjon tiegħu, u li il Gvernatur ta dac iż-żmien chien taħ is-sensja jippriedca fit-Teatru *Rjal* miftuħ għal cull-ħadd, u li fuk dic il biċċa l'Iskof tagħna chien tħabat ħafna, u il Maltin chienu tfantsu għall'aħħar. Billi! Il ħuta il cbira tiecol iż-żgħira! U l'Inghilterra, fis-sena 1906, b'Ordni mogħti mir-Re Dŭardu Sebgħa fil Cunsill tiegħu, xandret għall Malta ucoll il *Libertà tal Culti*. Ma sŭielna xejn li, mita irħejnielhom minn jeddna daŭn il Gżejjer f'idejhom, l'Inglizi chienu ŭegħduna li ir-Religjon Cattolica tibka *Dominanti*, jigifieri tibka *issaltan fuk ir-Religjonijet l'oħra collha*, bħalma mil bkija, bakgħet għal mit sena! Il Protestanti riedu dac l'Ordni: rieduħ għalihom: rieduħ inchejja tagħna, għax is-saħħa tagħleb il jedd: u ir-Re tahulhom! Taħ lill *Protestanti* u lir-*Religionijet l'oħra collha*, chif deherlu li jigi minnu!

Imma s'issa dac l'Ordni chien baka' mictub biss. Ħadd, inkas li stess Iskof tal Protestanti, ma chien inkeda biħ hecc fil ŭiċċ, bħalma għogbu jagħmel, gimgħatejn ilu, il Papàs tal *Grieghi Xismatici*. Għax, għalchemm il Ligi miegħu u il Maltin jafu li tajjba jeŭ ħażina għandhom id-dmir iħarsu-ha bir-rekka collha, min għandu mid-dinja jif hem li, mita kiegħed igħix magħna u aħna ingibuħ fuk ŭiċċ idejna, jixrak li ma jicsrilniex kalbna fl' egħżeż ħaġa li għandna!

Mela, il Grieghi Xismatici jaħtieġ idaħħlu f'moħħom li, billi il Papàs taħħom, mita ħareġ bi *Viatcu sollenni* min-nitfa ta Cappella li għandhom strada Mercanti, f'*semplici sala* ta dar privata, ħadd ma nibxu u ħadd ma naksu mil kima, il Maltin ma ħadux gost bl'imgiba taħħom u ma chienu jobsru katt li chellhom icunu huma—ix-Xismatici, li jinsabu ftit ŭisk ħdejn il Protestanti, u bosta minnhom imħalltin magħna, u collha tista' tgħid għamlu haŭn il fortuna taħħom, u dejjem chienu migjubin tajjeb minn 'na—chellhom icunu huma li jibdeŭ jinkdeŭ b'dac l'Ordni tal Inghilterra. Dac l'Ordni, ma dan collu, ma sarx għal ŭiċċhom; imma il Protestanti jafu jitfgħu il gebla u jaħbu idhom!

X'chienu jagħmlu huma chiecu, f'xi pajjiż minn taħħom, fejn jinsabu taħt Bandiera ta

Religjon oħra li ma jistgħux jiekfulha bis-saħħa, ixandrulhom inchejja fihom il *Libertà tal Culti*, u il ftit Maltin li kiegħdin hemm, għad li migjubin minnhom, joħorġulhom fit-torok taħhom, f'dac il pajjiż fejn huma Xismatici collha, bil *Viatcu sollenni* tal Cattolici?....

Chienu igibu-ruħhom chif gibna-ruħna aħna?....

Chiecu raxxa Maltin—ngħidu aħna daks chemm haŭn Grieghi Malta—iggib-ruħha hecc f'Ateni, x'isir minnha?....

Sa chemm il Protestanti, għax isibuna żgħar, jibagħtulna mill'Inghilterra l'Ordni tar-Re għall *Libertà tal Culti* mgħoddi u lest b'Ligi tagħna, mingħajr inkas biss ma iħalluna inxommu li hu ħiereġ, aħna nifhumuha u drajniha! Ghedna fuk: *il ħuta il cbira ticcol iż-żgħira*; u issa inżidu: *għalavolja il ħuta żgħira tcun kiegħda fil baħar taħħa*....taħħa, għal-collox! Imma li il Grieghi-Xismatici jonksuna hecc, u igibu-ruħhom magħna agħar mil Lhud, mit-Toroc u mil Buddisti, li s'issa għadhom ma' 'nkdeŭx bl'Ordni tar-Re għall *Libertà tal Culti*, ma conna katt nistenneŭha!

Aħna nafu li is Sacerdoti tal Grieghi mifrudin mil Cattolici, għad li *Eretici* u *Xismatici*, huma Sacerdoti bħal tagħna, għax l'Ordinazzjoni taħhom bakgħet nieżla tajjeb minn ŭieħed għal ieħor, mingħajr katt ma inchisret: u nafu ucoll li il Papàs, bħala ŭieħed minn daŭn is-Sacerdoti li kiegħdin insemmu, għad li barra mil ħdan tal Cnisja Cattolica, għandu is-setgħa jiccunsagra: l'eŭŭel nett, għax is-Sagrament tal Ordni-Sagri ma joħroġx actar mir-ruħ tas-Sacerdot, inkas mita dan jaka' fis-Sagrileġġ u fl'Ereżija; u, imbagħd, għax is-Sagramenti tal Ligi il ġdida isaħħu mhux bil kaŭŭa tal mistħokkija tas-Sacerdot li jiccunsagra, imma bil kaŭŭa tal mistħokkija ta Gesù Cristu. Għal hecc, mela, jidħrilna li daŭc in-nies collha li sabu-ruħhom Strada Mercanti hu u għaddejj il *Viatcu* tal Grieghi-Xismatici, jecc ma setgħux iŭarrbu bilgħakal kabel ma ŭasal fukhom, għamlu ħażin li ma xteħtux għar-rcopptejhom u taŭ kima lill Gesù Sagramentat, bħallichiecu chien għaddejj il Viatcu tagħna u xejn inkas. Għax aħna il Cattolici ma nistgħux nieħdu sehem, scond it-tagħlim tal Cnisja, fil funzjonijet ta Religjonijet oħra, (u dan għandhom bżonn icunu jafuh ħafna nies mil bliet, li jidħlu bħal xejn iżuru il Cnejjes tal Protestanti): imma, narġgħu għax-Xismatici, mita, ma tafx chif, insibu-ruħna fi Cnisja taħhom jeŭ ninzertaŭ fi triek mnejn icunu għaddejjin bi Processjoni, jaħtieġ li natu kima lis-Sagrament, bħalma nagħmlu fir-Religjon tagħna.

Imma, b'dan collu—u niekfu haŭn, għax taŭŭalna actar milli chellna f'rasna—f'din il Gżira collha chemm hi Cattolica,f'din li Gżira li tgħożż u trid li cull-ħadd igħożż fiha ir-Religjon taħħa, f'din il Gżira li tilka' il Barranin u iġgibhom tajjeb, mhux il Grieghi messhom iniggżu il Maltin u jicsrulhom kalbhom—mhux il Grieghi chellhom jinkdeŭ l'eŭŭel nies bl'Ordni tar-Re li chien ilu riekеd sitt snin u inkas il Protestanti ma chienu riedu jafu biħ s'issa.

L'Emigrazzjoni.

Illeila għandhom isiefru sittax il familja, li ilcoll flimchien igibu katgħa gmielha ta 90 ruħ. Minn haŭn jitilku mal vapur franċiż li iŭassalhom sa Marsilja. F' dan il pajjiż ibiddlu il vapur u jitilku għall Santos fil Brażil. Ŭara xi 18 il ġurnata baħar, jilħku Santos u minn hemm jitilgħu San Paŭlu, fejn jistgħu idumu sitt ti jem u imbgħad imorru fil belt ta Campinas jeŭ ir-Riviera. L' Emigrati sejjrin icunu imŭasslin mil Canonicu Dun Pietru Paŭl Charbon ta Birchircara, bniedem li jifhem ŭisk fil Biedja: u għal hecc icun jista' jiħtar fejn għandhom jokgħodu il Maltin, Għandna pjacir ngħidu li fil belt ta San Paŭlu hemm żeŭġ Maltin, is Sur Albert Levy Grech u is-sur Perit Borġ Falzon, li offreŭ ruħhom biex jatu dakka ta id lil ħuthom.

Il Canoncu Charbon għandu ittra mil Gvern tagħna għall Conslu Ingliż, ittra minn għand il maħbub Arciskof tagħna għall'Iskof ta San Paŭlu u ittra oħra tal Cumitat tal Emigrazzjoni għall Ġvern ta San Paŭlu.

Is-Sur Canoncu Charbon icun jista, għal sena sħiħa, jivviaġġja b'xejn fuk il ferroviji collha tal Brażil, biex icun jista jati fir-rapport tiegħu lill Cumitat tal Emigrazzjoni cull xorta ta daŭl tuk dan il pajjiż li għal issa nafu li hu 35 darba icbar mill'Inghilterra, li hemm bosta xmajjar, li il clima hu bħal tal Italja u tajjeb biex jati l'uċuħ tal koton, taz-zoccor, tal cafè, tar-ross, tat-tabacc, tal kamħ, tal gŭiez collha u il frottijet.

Għandhom isiefru ucoll ma li stess vapur 40 Malti għall' Aŭstralja u 8 għall San Frangiscu tal California.

Nixtiekulhom viaġġ tajjeb: u għandna tama kaŭŭija li daŭn il Maltin għad imorru ilkuddiem fl'art li għażlu biex igħixu fiha.

W.

NAHAL FÛK IL ŬARD

Tifchira—Fil faċċata ta San Ġŭann hemm gallarija tal gebel miżmuma fûk żeŭġ colonni ħoxnin. Minnha il Gran Mastru, malli chien jaħtru il Consill tal Ordni, chien jittaŭŭal, ħalli tarah il cotra cbira ta nies, li chienet tingama' kuddiem il Cnisja, mbellħa biex tagħrâf is-Sultan li chien sejjer jilħak.

Tŭissija—«La tobżokx fi Cnisja». Mîn jobżok, maħmûġ: mingħajr fidi, għax jonkos mil kîma lejn id-dâr mkaddsa t'Alla; u mingħajr mħabba tal proxxmu, għax il bżiek, barra milli lin-nisa ikallaħhom u iħammgilhom djulhom, ixerred ucoll il mard. Kis li tisicu jobżok ġo cnisja: il bżiek jinxef, imma il *microbi* jibkgħu, u meta ir-riħ ikajjem ittrâb, dan jibka' dieħel sa ġol pulmuni u iħallilna geŭŭa iż-żerriegħa ta dic il marda, li tinbet f'mîn iżied u f'mîn ankas, scond: għaż-żagħżagħ hija iż-żerriegħa tal meŭt.

Tifsira—Meta l'Africa u 'l Palestina ŭakgħu taħt il madmad tal Għarab u 't-Toroc, bosta iskfijet chellhom jitturufnaŭ rŭieħhom, u l'iskfijet tal bliet fejn chienu ngabru daħħluhom igħinuhom. L'għajnuna tagħhom dehret ta fejda, l'actar fejn l'iskof chellu jilħak magħ *diocesi* cbira; għalhecc daħlet id-draŭŭa li xi iskfijet isieħbu magħhom fil ħidma iskijiet oħra, li geŭ msejjħin *ausiljarji*, mil chelma latina *auxiliari*, li tfisser *tgħin*. Imma billi il ligi tal Cnisja ma tridx li belt icollha actar minn iskof ŭieħed, bħalma għarûsa titgħarras magħ għarûs ŭieħed, għax coss il Cnisja lil iskof u'd-diocesi tiegħu tkishom bħal żeŭġ għarajjes; għalhecc l'iskof *ausiljarju* jigi icconsagrat bħala iskof ta xi *diocesi* minn daŭc li chienu ŭakgħu taħt *l'infidili* (mux nsara) jeŭ taħt *ix-xismatici* (mifrudîn mil Cnisja tagħna); u fukhecc il Papa il mejjet ried li da' l'iskof icun msejjaħ *titulari*, għax igîb *it-titlu* (l'isem) ta *diocesi*, li ma jistax jieħodha taħt idejh, imma jecc katt icun jista', u icun hemm nsara cattolici, għandu jingabar fiha u jieħu ħsieb irigiha, u b'hecc isir l'iskof *ordinarju* ta dic *id-diocesi*

Storja (li tgħamillu għajb lil bniedem)—Rejjiet jeŭ Capijiet ta pajjisikmaktulîn mil 1855 sallŭm.

Is-sena	Isem ir-Re	Ta fejn	Isem il kattiel,
1855	Carlu, *Re*	Parma	Toni Carra
1860	Danilo, *Princep*	Montenegru	Kaditsc
1863	Lincoln, *President*	Stati Uniti	Both
1868	Michiel, *Princep*	Serbja	....
1881	Garfield, *President*	Stati Uniti	Guiteau
1894	Carnot ,,	Franza	Caserio
1896	Nesreddin, *Scià*	Persja	Mollah
1897	Idiarte Borda *President*	Uruguay	Orrendondo
1898	Elisabetta, *Imperatrici*	Aŭstrja	Lucheni
1899	Ulisse Feureaux *President*	S. Domingo	Caecrès
1900	Umbertu, *Re*	Italja	Bresci
1901	Mac-Kinley, *President*	Stati Uniti	Czolgasz
1903	Alessandru u Draga, *Re u Regina*	Serbja	....
1908	Don Carlos, *Re*	Portugall	....

Nagħalku bil cliem ta San Paŭl fl'ittra lir-Rumani: *Collŭieħed jokgħod għal daŭc li jaħcmu fuku; għax ebda setgħa, li m'hîx mn'Alla: u daŭc li jaħcmu, Alla kegħedhom. Għalhecc mîn jarfgħalhom rasu, icun jarfaħha lil Alla. U daŭc li ma iridux jokogħdu għalihom, jixtru b'idejjhom it-telfien ta ruħhom.*

Tbeżbiża mistħokka—Ŭieħed, li ra għaddejjin xi nisa liebsîn *la moda*, ŭakaf iħares lejhom, mbagħad chemmex xuftejh u kâl: «Daŭn għandhom il ħila igarrfu ix-xitan ucoll». Fiħ x'tiżen da'l cliem! u aħna nħalluh jixtarruħ lil xi nisa, li donnhom saru bla mistħija f'ŭiċċhom u ma għandhomx cont iżjed ta gieħhom u ruħhom.

Ċajta — *Li stordût* (*jisma' nofsinhar idokk*)—X'inhu idokk, agunija?

L'imgeŭŭaħ—Iva, tal borom.

DUN PAŬL.

Ta min icun jafha.

Nhar San Giusepp, il Papa, fost il mijet ta Cbarat li marru jifirħulu bil ġurnata tal Kaddis tiegħu, laka' ŭisk il Professur Fornari, Direttur tat-tfal li bakgħu iltiema fit-terremoti ta Messina u ta Reggju, u il Princep Barberinu Sacchetti, President tal Cumitat tal Parroċċa ta *San Camillu* (f'Ruma)

Il Professur Fornari, flimchien mal ferħ u mal kima ta daŭc l'imsejjna iltiema li sabu fil kalb ħanina ta Piju Għaxra missier ieħor, ressaklu f'riġlejh ħafna xogħlijiet tar raccmu li daŭc it-tfal ħadmulu b'idejhom, biex juruħ mill' aħjar li jistgħu li ma jinseŭ katt x'għamel maħhom. U il Papa, jeŭ, biex niftiehmu aħjar, dac is-Sacerdot ta Cristu Giuseppi Sarto, li, mita chien Cappillan ta Riesi, chien tà lil ŭaħda fkiraa il brodu li chellha oħtu fuk in-nar għaliħ,għax ma chienx fadallu x'jati carità iżjed; u mita chien Cardinal u Patriarca ta Venezja, biex ma jibgħatx bla 'mfarraġ missier ta familja għolja li chienet ŭakgħet fil fakar, kala' mil ħajt Salib tal avorju li chienu taŭħ rigal il Canonici tal Catidral u bagħtu ibiegħu, għax ma satax igħinu xort'oħra; u mita chellu jitlak minn Venezja għal *Conclav*, li fiħ, b'għageb cbir tad-dinja collha, imma l'actar tiegħu in-nifsu, giè mgħolli fuk it-tron ta San Pietru, chien issellef 250 franc, għax ma chienx jicseb biex imur sa Ruma u *jarġa l'ura*; il Papa, il Vigarju ta Gesù Cristu, issomma iħares lejn daŭc ix-xogħlijiet żgħar maħdumin mill'iltiema għall'imħabba tiegħu,

rahom cbar kuddiemu daks ir-rigali prezzjusi li sicùit jibaghtulu ir-Rejjet u il Miljunari tad-dinja collha, u kabiżlu id-dmuħ minn ghajnejħ!

Imbghad, dar fuk il Princep Barberinu Sacchetti u kallu: Nifraħ lilec u lill Cumitat collu tal Parroċċa ta San Camillu,talli gharaftu f'kasir żmien thejju u tmexxu b'dic il pompa sabiħa it-*Te Deum* sollenni b' ringrazzjament lill Ħanin Alla, li ghoġbu jeħles mil meùt ir-Re u ir-Regina tal Italja.

Hecc jaħsibha Piju Ghaxra.

Fra Meliton.

Il festa tad-Duluri.

Chellna ħsieb, bħalma ghamilna dejjem cull mita sibna-ruħhna b'gażetta f'idejna, li ghal din il festa tal Madonna nistampaù nitfa ta poeżija minn taghna: imma żeùġ ti ħbieb, il Professur Dun Carm Psaila u in-Nutar Carlu Micallef De Caro, baghtulna il ùieħed Sunett minn daùc li jaf jaghmel hu u l'ieħor Talba sabiħa flimchien ma ittra tieghu. Nirħu, mela, lilhom il post bil kalb collha.

I.

ID-DULURI

Stabat juxta crucem
Jesu Mater ejus.

Fejn hu 'l ġmiel, fejn hu 'l ħajr li bih mimlija
Il profeti ħabbruc? Minn fuk ħaddejc
Ghebu 'l ùardiet, u fuk xuftejc id-dija
Tad-daħca mietet, ma leħħiet ghajnejc.

Hecc, mela, fost chemm haùn xebbiet lhudija
Chellec tcun l'isbaħ ùaħda; u minn idejc
Coll barca ixxerred u coll ferħ, Marija?
Ke'ed nifhmec, mara, f'Dac li miet hemm ħdejc.

Bahar bla tarf in-nichet minn ta kalbec,
Chif bla tarf hija imħabbtec; bħalma cbir
Chien id-dnub taghna li ma Ibnec sallbec.

Iżjed mil meùt ħasritec hi felħana:
Iżda Alla iżommoc ħajja biex issir
Fil meùt tal Iben tieghec omm minn taghna.

23-3-12 Dun Carm Psaila.

II.

Il Belt, 26 ta Marzu, 1912

Sur Direttur,

Jen naf ùisk tajjeb li int u ix-*Xirca tat-Talb* ma fi ħsibcomx taghmlu il *Habib* ctieb tal Cnisja, iżda folju li fil ùakt li ighaddi fil fejda iż-żmien, ighallem u jati gost: iżda ghal din id-darba biss (kieghdin niftiehmu?) nitolboc tħallini ngharraf lill Karrejja tal *Habib* din it-talba tant sabiħa li ħadt ħsieb indaùùar fil lsienna, ghaliex krajt li il grazzi li biha inkalghu minn ghand *Maria fil piena* ma tistax tghoddhom—Jen sgur li bosta Insara jieħdu gost biha u ghalhecc ma tcunx ħlejt fix-xejn il post tal ġurnal tieghec.

Ghoddni dejjem bħal kabel
ħabibec
C. M. D.

TALBA

Lill'Ommna Marija

taħt l'isem tas-Seba' Duluri

(*biex ùieħed jakla' xi grazzja*)

O ħelùa Verġni Marija, Omm Sidna Gesù Cristu, u chif nista' inkanklec biex nakla' minn ghandec dac li naħtieġ aħjar milli nuric l'Ibnec Gesù 'Msallab u il Piaghi imkaddsa tieghu: nghidlec chemm bata' ghalina, nuric dic il Curuna tax-xeùc li daùùrulu mal imkaddsa Rasu, il flagelli, l'imsiemer li nifdulu riġlejħ u idejħ, il velu li fih cheffnuħ, il morr li taùħ, il lanza li, kuddiemec, ùara li Hu miet, fetħulu biha l'imkaddes Sidru? O Marija, O Marija, min irid xi grazzja minn ghandec, chif jista' jaklaħħa aħjar milli jitlobhielec f'gieħ id-dakkiet ta ħarta, il bżiek, id-dagha, iż żebliħ, it-tmakdir, it-taghjjir li ghalina bata il ħelu Ibnec Gesù? O Omm imkaddsa, jiena nixtiek din il grazzja u nitlobha f'gieħ id-Demm Imkaddes li xerred kuddiemec ghalina fuk is-Salib. O Marija, ghal dac id-Demm tal istess Alla, li Int rajt jiċċarċar ma ùiċċu l'imbierec: O Marija, tiċħadlix din il grazzja! Ghal dac id-Demm imkaddes, Int, le, ma tiċħadhielix. Aklaħhieli, o Omm Alla, u ismaghni: nitolboc, f'gieħ dac id-Demm! Le, jien ma 'nkumx minn ħdejn riġlejc kabel ma tismaghni: o Marija, la ċċaħħadnix minn din il grazzja!

O Kaddisin tas-Sema, jien nitlobcom din il gaazzja f'gieħ id-Demm u il Passjoni ta Gesù Cristn, li ghalihom intom tinsabu il Genna: intom, nitma, takilghuhieli!

O Angli tas-Smeùùiet, jien nitlobcom ilcoll din il-grazzja f'gieħ il Passjoni ta Gesù Cristu, li ghaliħ tfajtu fl'abbissi tal infern il Lucifru u sħabu, u intom bkajtu rebbieħin fis-Sema.

O Missier, o Iben, o Spirtu is-Santu, o Imkaddsa Trinità, o Gesù, o Marija, o Anġli u Arcanġli, o Kaddisin tas-Sema, jien nitlobcom mil kieħ ta kalbi din il grazzja f'gieħ id-Demm u il Passjoni ta Sidna Gesù Cristu, jecc hi ta gid ghal ruħi. Hecc icun!

Nihil obstat. Die 4 Maii 1910.
Aloisius Can. Farrugia, Cens. Theol.

Ma dûar il Gzira

Dac is-Sur *M.M.M* messu iħabbat bieb ieħor u chien icun mokdi bil ferħa. Aħna nafu *x'in huma il bżonnijet tal Poplu*: u, bil ghajnuna t'Alla u tan-nies it-tajjba, kieghdin naħsbu fiħ mill'aħjar li nistghu Imma dac li donnu ifantas is-Sur *M.M.M.*,lilna ifarrgilna kalbna, ghax il bandiera taghna tghid: Alla u il Patrja; mhux *Taparsi il Patrja u minn taħt il Loġġa*! Ftiehemna?—F' dic it-triek m'hemmx dac in-numru: iżda min chitbilna *b'isem falz*, biex jara ikarrakx bina, ma satax jaghżel numru aħjar, ghax f'dac il loc jixraklu ighammar.

—Nizżu-ħajr lis-Sur R. Mifsud Bonnici, li ghoġbu jibghatilna ùaħda mill'isbaħ poeżiji tas-Sur Clement, zijuħ, Alla jatiħ il Genna. Hu jaf li aħna ilna bil ħsieb li nibdeù cull tant inżellku xi poeżija minn ta daùc il chittieba cbar tal *Ùard u Żahar*: u jaf ucoll x'kima ghandna ghas-Sur Clement,li, f'żghużitna, ghallimna chif inħożżu xi vers, seùùa bit-Taljan u seùùa bil Malti. Malli icollna il ùisa, dic il poeżija narġghu nuruha id-daùl: imma kabel xtakna incunu nafu il ġurnata tal *Ùard u Żahar* li tinsab fiħ.

—*Maria saret omm*, xoghol sabiħ ta *G. M.B.*, xtakna ingibuħ din il gimgha: imma tùil ùisk ghalina.

—Ir-Reverendu Dun Vincenz Vassall, ta ħal Tarxien, ùeghedna li jictbilna fuk il biedja u ix-xoghol tar-raba, jeù, biex nghidu aħjar, li jiġbdilna bil Malti dac li chiteb fuk hecc is Sur Ùistin Randun: u baghatilna l'eùùel biċċa, ħidma sabiħa u ta fejda cbira ghall bdieùa taghna, li ghandhom bżonn min jiekaf maħħom u jiftħilhom ghajnejhom. Niżżuħ-ħajr u natuħ il chelma taghna li noħorġuha fl'eùùel dehra ta ùara din.

—Is-sena, sejjrin isiru l'eùùel darba il funzjonijet tal Gimgha il Cbira fil Cnisja tal *Madonna tal Lies* (ix-Xatt tal Belt). Icun hemm is-*Sepulcru*. Nhar Ħamis ix-Xirca, fis-saghtejn ta ùara nofs in-nhar, isiru il *Visiti* u ghall ħabta tal *Ave-Marija* icun hemm il Priedca tal Passjoni. Il funzjoni ta nhar il Gimgha tibda fis-7 ta fil-ghodu. Nafu x'irodd ir-Reverendu Dun Carm Żammit, predicatur mill'actar imsemmijin u Sacerdot mimli bil ħeġġa u il ħrara, li issa hu ir-Rettur ta dic il Cnisja, l'actar ùaħda fil kabda ghan-nies tax-Xatt: u conna naħsbu li, taħt idejħ, isiru bosta ħùejjeġ godda ghall gid tal erùieħ.

—Ghand is-Sur *G. Muscat*, strada Mercanti, 48 (taħt il *Monti*) jinbieghu daùn il *Cotba tal Cnisja* illigati: "Compendju tal tal Passjoni ta Sidua Gesù Cristu," xelin—"Confort tar ruħ nisranija", b'ittri cbar, xelin—"in-Nisrani geùùa il Cnisja,"xelin u erba' soldi—"l'Uffizzju tal Gimgha il Cbira," bil Latin u bil Malti, tmintax irbighi—"il Bon Pastur" disa' irbghajja—"it-Triek tal Genna," tmin soldi—"Liguori" taghlim, jeù "San Alfonsu," ghaxar soldi—"Imxi il Genna," tal Cappillan Sisner, żeùġ xelini—u "Djarju Spiritùali" jeù "Kari ghar-ruħ," żeùġ xelini.—Barra minn daùn il *Cotba tal Cnisja*, issibu ucoll ghand is-Sur *G. Muscat* daùn l'oħra, li huma ta fejda cbira: Li Storja Sagra tas-Sur Preca, imżejjna b'li Stampi—li Storja tal Cnisja—il *Ħajja ta Maria S.S.*, tal Cappillan Sisner—il Hajja tal Kaddisin Virġni u Martri—*Kempis* jeù *Imitazzjoni ta Cristu*—"Gemgha ta cliem imkaddes" (collu poeżija, fejn hemm ucoll il *Ghasar tal Madonna* maklub chelma b'chelma mil Latin, ùieħed mill 'eùùel xoghlijet bil Malti tad-Direttur ta dan il gażetta)—l'Uffizzju tal Milied, bil Latin u bil Malti—id-*Dutrina nisranija* (il ġdida)—"Taħriġ tat-Tieba" jeù Taghlim nisrani—il *Visti tas-Sepulcri*—u bosta Cotba oħra tad devozzjoni bil Latin u bit-Taljan, collha bi prezzijet xierka.

—Illum ucoll, ghad li diġà chienu maħdumin u lesti, chellna 'nħallu barra it *Tùissijet fuk is-saħħa* u il *Holkien*.

"Redenta."

Bħalma conna naħsbu u nixtieku b'kalbna collha, il mużica tas-Sur Mast Carlu Fiamingu ghoġbot ùisk, chien mghajjat, l'eùùel darba, disa' darbiet, biex minn fuk il palcuxenicu in-nies jatuħ il kima li chienet tisthoklu u ilbieraħ fis-Serata tieghu sarulu festi cbar, imkanklin minn Cumitat ta ħafna persuni rispettabbli. Insemmu minnhom daùc biss li niftacru: il Professur Tagliaferro, li giè maghżul bi President, is-Sur Mast Giuseppi Vella ll.d. u is-Sur Mast Manùel Bartoli r.m.a., il Professur Laùrenza, l'Avucati Oreste Grech Mifsud c.m.g., Benjamin

Bonnici, Augusto Bartolo u Paŭlu Azzopardi, is-Sur Ġann Mattei, is-Sur Roccu Peralta, it-Tobba Cav. G. F. Inglott u P. P. Agius, il Cav. Lancellotti, il Periti Lupi u Pitrè, in-Neguzjant Evaristu Castaldi, il Maggjur Todd, is-Sur Annibali Mirabita u il Procuraturi Legali Augustu German, Alfredu Lucchese u Ġużè Muscat-Azzopardi. Fost daŭn, imbaghd, inħtaru is-Sur Castaldi, is-Sur Lupi, l'Avucat Bartolo, is Sur German u is-Sur Muscat-Azzopardi biex jaħsbu ghaż-żina tat-Teatru, ghal ġmieħ tal flus u biex imexxu is-Serata. U fil ŭakt li, mil banda il ŭaħda, il Gvernatur, l'Armirall, il President tal Krati u Cbarat oħra taŭ lis-Sur Mast Fiamingu il *Protezzjoni* taħhom, mil banda l'oħra, il Cumitati tal Baned principali ta Malta accettaŭ li jieħdu sehem fis-Serata b'żeŭġ Stendardi maħhom cull-ŭieħed. Is-Sur Mast Fiamingu, ghad li żagħżuħ u mistħi, tista' tghid ucoll grixti, ghandu genju cbir: u dan il genju cbir li taħ Alla gharaf ighożżu u iħaddmu b'xeħta u ħeġġa cbira. Il mużica tieghu tokghod, bla ma titlef xejn, ħdejn l'aħjar opri tal Aŭturi barranin il ġodda. Kalu cull-ħadd: u l'eŭŭel ŭieħed kalu id-Direttur tal Orchestra tat-Teatru, li fila u mexxa ir-*Redenta* bil kalb u il ħila tieghu collha. Chien ħakku, mela, is-Sur Mast Fiamingu il festi u il ferħ li sarulu. Fl'isem tieghu, tcabbar u issemma l'isem ta Malta. Ma ghandux ħlief 27 sena: u il Patrja ghandha il jedd tistenna minnu bosta ħŭejjeġ oħra. Alla jiekaf mieghu.

Mil LUCERNA TAL HAJJA—2. Imbierchin daŭc li jisimghu il chelma t'Alla u iħarsuha.

Ma dûar id-dinja.

F'Oporto (Portugall), il gimgha li ħarġet, mietu ħamsa u disgha bakghu feriti ghall meŭt u erba' djar iġġarrfu bi xcattatura ta bombi fejn chienu jinħadmu.

—Xejn ma nistagħġbu jecc ħin bla ŭakt tfakka gŭerra bejn il Potenzi tal Eŭropa collha, il ghaliex donnu ŭasal il ŭakt illi ir-Russja takta xeŭkitha li tiftaħ ghal dejjem id-Dardanelli, jecc ma tieħux ucoll Costantinopoli.—Hi ġà tinsab ma daŭc id-dŭar bil flotta taħha, u donnha sejra tinghakad mal Italja, li dina ucoll kieghda tiġġiera bil flotta taħha ma daŭc id-dŭar.—Iżda u la l'Inghilterra u la Franza icunu iridu dan, u ghal dakstant il biża tal gŭerra cbir.

—It-Toroc minn Laŭsa gibdu fuk vapur Aŭstrijacu fil ŭakt li minn Sboti fl'Albanja chien sejjer Fiume, fl'14 tax-xahar: geŭ mil kuta żeŭġ baħrin.—It-Toroc ighidu li ħasbuħ vapur taljan, ghaliex il leŭn tal bandiera taljana jakbel ŭisk ma tal aŭstrijaca.

—Fil ŭakt li it-taljani jiftaħru li huma rebbieħa f'Benghasi, nakraŭ f'gornali Franciżi li il Cmandat taljan f'Binghasi gharraf lill Cmandat ta Tripli li it-Toroc flimchien mal Gharab ħabtu f'Foyat ghat-Taljani, li chellhom jarġghu l'ura f'Barka,ŭara li ħalleŭ bosta fezzjali u suldati mejtin. Il Gharab chellhom 150 bejn maktula u feruti.

—Ghal-chemm il Gvern Ingliż kieghed jagħmel chemm jista biex iġaghal il Chissiera tal faħam imorru ghax-xoghol u kieghed ighaddi ligi fuk hecc,il ħŭejjeġ ghadhom chif chienu.—Il flus li chienu insabu miġbura mil ghakdiet ta daŭn il Chissiera tal faħam ghoddhom taru collha u hemm ġuħ cbir.

—Minn Bejrut geŭ imcheccija 800 taljan.

—Il Lhud ta Londra, li il bicca il cbira ighixu f'kaghta ŭaħda, bneŭ hemm Teatru mill'isbaħ u mill'icbar tad-dinja—Ġabruħ bejniethom b'offerti minn sold sa mitejn Lira.—Dana it-teatru jasa' elf u ħames mit ruħ: giè mibni minn architett lhudi.—L'eŭŭel opera li fiħ sejjra tinghata tcun fatt meħud mis-Sagra Scrittura, u il mużica taħha hi mictuba minn ŭieħed lhudi—u lhudi icun ucoll cull-min imedd idejħ fiha.

L. M. C. G.

Garibaldi

MA CHIENX GARIBALDI

Din isbaħ! il Conti Le Gonidic, franciż, li miet daŭn il granet Parigi, chien ighid li Garibaldi giè maktul fil battalja ta Aspromonte u dac li mar jiccumbatti bl'isem tieghu fil gŭerer ta Mentana u ta Diġun ma chienx hu: imma chien certu Sganarelli, li chien ŭieħed min-nies tieghu u chien jixbħu fula maksuma. Ghal hecc, mita, fit-taktigha ta Aspromonte, miet il veru Garibaldi, Sganarelli daħal jiccmanda f'locu, bis-sensja tal Fizzjali collha, biex ma jurux li il Cap taħhom baka mejjet.

Il Conti Le Gonidic, li chien Membru tal Parlament ta Franza, chien tant persŭas minn din il bicca, li, mita riedu jaghmlu statŭa ta Garibaldi fil belt ta Nizza, kam ighid: «Garibaldi ma chienx minn Nizza! Garibaldi chien minn Livornu (pajjiż Sganarelli)! U dic it-trick li ghandna Nizza bl'isem ta *Garibaldi* imissna insemmuha *Sganarelli*, ghax fil battalja ta Diġun dac gieb il *Garibaldini* jiccumbattu Franza,mhux *Garibaldi!*»

Il Conti Le Gonidic, ghad li katt ma uriehom, chien ighid li chellu il provi collha ta din il bicca; u baka iżomm iebes fukha sal aħħar nifs ta ħajjtu.

Tistghu taħsbu li il gażetti taljani, mita giebu din l'aħbar, ħaduha biż-żuffiett: imma aħna la nghidu isŭed u inkas abjad.

MOGHDIJA TAŻ-ŻMIEN.

ŻEŬĠ XARADI B'RAS ŬAHDA

B'sid u frotta isir ghasfur:
u bi ftit minn dan tal aħħar
is-sid f'dudu jarġa idur.

Ivo M.A.

L'aħħar *Xarada* chienet:
Bus-ŭejda—busŭejda.

Giebuha: mil Belt, is-Sinjuri Saver Sammut u G. Sciberras—u mil Ħamrun, il Procuratur Legali A. Muscat.

Il *Bliet mohbija* chienu:

DISGHA—Lima, Madras, Sjena, Ili, Susa, Buda, Ajja, Ruma u Bari.

Ħadd ma sabhom collha: is-Sur G. Sciberras sab tmienja; u l'Avucat Enricu Frendu-Montanaru,il Procuratur Legali A. Muscat u is-Sur Saver Sammut sâbu sebgha.Xein actar.

Din id-darba, ħarget ftit maghluba: imma il ħtija m'hix taghna, ghax mita ghamilna *Loghob* ħafif chitbulna ħafna imsieħbin biex intakklu.

Hemm bżonn, fl'aħħar nett, narġghu infissru lill'imsieħbin li it-tifsir tal *Loghob* ghandu jinbghat lid-*Direttur*, mhux lill'*Amministratur* tal gażetta.

[*Dun Paŭl*] [*Proprietà letteraria*]

Omm tasseu u Omm taparsi

(*Mit Talian ta F. Martinengo P. d. M.*)

III

TAKLÎB TA MOHH

Il ħadd li giè ŭara dac tal ħuggieġa, Majsi u Matti marru igħaddu il lejla għand il Cappillan: u, jitħaddtu fûk l'għors li chien sâr, kallu Majsi:—Sur Cappillan, tâf li il protestant sama' b'collox?

—Iva!?

—Mela le! lili kalli Toni, li râh il bieraħtlula il locanda, u donnu li ħadha magħ nofs dinja; u kâl fûk li kâl, minn collma giè f'ħalku, fukec, fukna, u fûk ir-raħal chîf idûr. Chien kiesu meta idokk bil kniepel collha.

—Tgħidli kalbi (ħareġ kâl Matti) li hu sama', li aħna conna l'eŭŭel nies li gibnielec il cotba: u jecc jarġa' isibna!.. Msejchnin aħna! gismi nħossu jitla' collu naħseb biss— U 'l Cappillan:—Buh għalic! Dakshecc int beżżiegħi! Mbagħad int trîd tgħamlu kattiel?

—Fejn nâf!.... Bħalma ma tiġhiemhomx id-dinja tkîla li joktlu l'erŭieħ lil di'l katgħa ta nies, hecc, naħseb, ucoll il gisem.

—La taħsibx f'dan, Matt; għax ma narax li haŭn mniex titbażża'. Fil cmandamenti t'Alla jemmnu ucoll il protestanti, tâf. U x'inhu li igħidu il cmandamenti? *Il ħames, la toktolx.* Imma għidli int ftit, Majs: x'kâl mela għalina dac is-sinjur?

—X'kâl.... fejn nâf jien? Chien hemm bżonn chien haŭn Toni ħalli igħidlec seŭŭa; għax hu li sama' mil bidu sa l'aħħar dac il giġġifogu collu.

—U ejja, għid isa! xi ħaġa żammejt f'rasec.

—Xi ħaġa....kâl li int kiegħed ixxeŭŭex ir-raħal collu għalih, u li ir-raħal collu aħna kabda *injuranti*, ma nafu xejn, u nħallu imexxina minn mniehirna (għal gieħec) ŭieħed *mpostur*, jagħmel ta bir-ruħu iridilna il gîd, u li għandu jara, jitchellem u x'nâf x'jagħmel, u li b'rasna għâd idûr.

—Jaħasra għalih! lili igibli ħniena.

—U lili itallgħali demmi,la tridni ngħidlec (tenna Majsi bl'herra); u jien jidhirli li hu ta mîn ikassarlu l'għalla lil da's-serdûk bla ma ŭieħed iħallih iŭerżak ŭisk; inclelè, illum jeŭ għada jiftillu saħansitra jitla' għal għajnejna inakkarhomlna.

—Mela x'inhu (hakkak Matti): u l'eŭŭel ma imissec int iġġgħal mîn igiblec kîma.

—U chîf ħalli nisimgħu?—staksa' il Cappillan jidħac.

—Chîf? Sammgħana biss chelma, chîf nifhem jien, u tara chîf nkegħduh?

—Dejjem hemm taka' int, Majs. Le u le, għal elf u mitt darba: għidtulec u narġa, ntennihulec,lin-nies għandec iġgibilhom kîma' Għidli ftît: x'inhu li igħallimmna l'Evangelju fûk daŭc li jgħamlulna id-deni? Fejn li Sidna Gesù Cristu kalilna biex nkassrulhom għallithom? Imma ma ighidilniex u ma jiccmandaniex il maklûb? li nħobbu, l'għedeŭŭa? li nitolbu għalihom? li nroddu il gîd għad-deni?

—Imma il protestanti ma donnhomx jifhmuha hecc?

—B'dakshecc? rridu aħna ntellfu lil Cnisja ŭaħda mis-sbuħijiet tagħha, li kegħda filli hi tifhem u tħares l'Evangelju aħjar minn chemm ma jakblux magħha. Aħ! biżżejjed chienu daŭc li ħabtu iridu inakksulha ġmiel hecc cbîr.

(7) (*Jissocta*)